

Odperta koda skozi čas

Večina pojem odperta koda avtomatično povezuje z računalništvom, z programsko opremo. Že članki v prejšnjih izdajah te revije so pokazali ravno nasprotno.

Odperta koda se navezuje na vsa področja človekovega bivanja in ustvarjanja. Tako npr. obstaja odperta vlada, politika obstajata odperta glasba in film pa tudi umetnost na splošno (CC, copyleft), odperto izobraževanje in še marsikaj bi se našlo.

Kljub temu, da je vse zgoraj naštetu obstajalo že veliko preden je človek sploh začel razmišljati o računalnikih in programski opremi zanje, pa je za izraz Odperta Koda krivo ravno slednje. Pa pogledjmo pestro zgodovino Odprte Kode.

Davni svetli začetki in temni srednji vek

Zgodovina odprte kode je le malo krajša od zgodovine računalništva.

V 60-ih letih prejšnjega stoletja je z IBM-ovimi računalniki prišla programska oprema, ki je bila prosta in odperta. Dobili so kodo in dovoljenje, da jo spreminjajo, izboljšujejo in si jo delijo med sabo. Pojavile so se skupine uporabnikov npr. SHARE - uporabniki IBM 701 in DECUS - uporabniki Digital Equipment Corporaion. Uporabljali so Unix katerega zgodnje verzije so bile proste in so jih dobili skupaj s kodo. V 70-ih pa se je situacija spremenila. Proizvajalci programske opreme so začeli vsiljevati razne omejitve preko Copyright sistema in pojavila se je lastniška/licenčna programska oprema. Tudi Unix je šel to pot, kajti proizvajalec AT&T je želel z njim služiti. Tako je bilo v poznih 70-ih in v zgodnjih 80-ih letih čisto običajno, da je bila vsa programska oprema licenčna in je ni bilo dovoljeno deliti, izboljševati in spreminjati. Slednje je bilo tako ali tako onemogočeno z nedostopnostjo kode.

Upor in nov začetek

To nekaterim ni bilo všeč in so zato začeli konec 70-ih in v začetku 80-ih veliko delati na osvoboditvi programske opreme. Pojavita se dve veji povezani z prostim programjem. Na eni strani GNU (<http://www.gnu.org/>) in Free Software Foundation - FSF (<http://www.fsf.org>) z Richardom Stallmanom na čelu. Imeli so željo razviti prost in tudi prosto dostopen operacijski sistem podoben Unix-u z vsemi orodji potrebnimi za delo. Unix je bil tistih časih vsakdanjik vseh računalničarjev. Tako so začeli razvijati GNU (Gnu is Not Unix) operacijski sistem. Na drugi strani pa se je začelo izboljševanje Unix-a na univerzi v Berkeley-u v Kaliforniji. Rezultat tega dela je postal znan kot BSD (Berkley Software Distribution, <http://www.bsd.org>). BSD je bil nekaj časa še vedno pod licenco AT&T-ja in zato nedostopen javnosti.

Hiter razvoj OS projektov je bil takrat omogočen s pomočjo USENET-a, ki se je pojavil leta 1980. USENET je namreč zelo poenostavil komunikacijo razvijalcev med sabo.

Vzporedno z BSD-jem in GNU-jem se je razvijal še en pomemben OS projekt - TeX (izgovorjava: teh, <http://www.tug.org>, <http://www.ctan.org>), ki ga je razvijal Donald Knuth. TeX je sistem za stavljenje (angleško: typesetting sistem), pripravo dokumentov, oblikovanje knjig, pisanje člankov,...

Leta 1989 se pojavi prva odprtokodna licenca: GNU GPL - General Public Licence, ki je prva definirala pogoje dela z prosto odprtokodno programsko opremo in širjenje le te. Vzporedno z GNU GPL pa se pojavi tudi licenca BSD. Ta licenca je BSD sprostil primeža AT&T-jeve licence in ga dala

na voljo vsem.

Pospešimo korak

Največji skok je prosta programska oprema doživela leta 1991. Takrat je Finski študent Linus Torvalds začel z razvojem Linux-a, jedra operacijskega sistema. Linux (<http://www.linux.org>) je zelo hitro pritegnil kopico prostovoljnih razvijalcev in razvoj je šel bliskovito naprej. Projektu GNU je do delujočega operacijskega sistema manjkalo ravno jedro. Sam Linux kot golo jedro sistema pa je brez ustreznih orodij za delo neuporaben. Zato sta GNU in FSF Linux posvojila. Z združitvijo GNU-jevih orodij in Linux-a je nastal prvi popoln prost odprtokoden operacijski sistem imenovan GNU/Linux. Leto po nastanku prvega prostega operacijskega sistema se je že pojavila prva popularna distribucija GNU/Linux-a - DEBIAN (<http://www.debian.org>), ki jo je Ian Murdock začel leta 1993. Kljub temu, da je na sceni že zelo dolgo, je še vedno med popularnejšimi.

Prav tako so se po končanih tožbah leta 1993 začele naprej razvijati različne verzije BSD-ja. Tožbe so bile posledica tega, da je BSD izhajal iz AT&T-jevega Unix-a. Vojno je sicer dobil AT&T, vendar pa to ni uničilo BSD-ja

Odprtokodna programska oprema je postala vedno bolj popularen z razmahom interneta in internetnega poslovanja v poznih 90-ih. Apache je postal in še danes ostaja najpopularnejši HTTP strežnik.

Zaradi napačnega razumevanja termina Free Software in da bi lažje pritegnili tudi komercialne izdelovalce programske opreme, so leta 1998 ustanovili Open Source Initiative-OSI

(<http://www.opensource.org>). OSI se je zavemala za preimenovanje Free Software v Open Source Software. Ljudje so si namreč basedico FREE razlagali kot zastoj ne kot prost/svoboden. Če vsaj malo poznate OSS potem ste gotovo že slišali da FREE ni mišljeno kot "Free beer"(zastoj pivo) ampak kot "Freedom"(svoboda). Definirali so pogoje katerim mora programska oprema zadostovati, da se lahko imenuje "Odperta" in začeli pod eno streho zbirati ustrezne odprte licence.

Za navadne uporabnike so pomembni še trije mejniki odprtokodne programske opreme. Prvi je leta 1996 začel projekt Matthiasa Ettrichta KDE (<http://www.kde.org>) in kot njegova posledica Gnome (<http://www.gnome.org>). KDE je baziral na programskih knjižnicah, ki takrat še niso bile pod odprto licenco, zato so GNU-jevci začeli projekt Gnome. Oboje sta namizni okolji začeti z namenom poenotenja izgleda namizja na računalniškem zaslonu. Drugi mejnik je odločitev Sun Microsystems, da izda StarOffice pod GNU LGPL (malo bolj omejena verzija GNU GPL). Iz te poteze se je razvil OpenOffice (<http://www.openoffice.org>) kompleten prosto dostopen in odprtokoden pisarniški paket. Tretji pomemben projekt pa je Mozilla (<http://www.mozilla.org>). Mozilla je nastala iz leta 1998 sproščene kode Netscape Communicator-ja. Mozillin najbolj znan produkt je spletni brskalnik Firefox. V zadnjih letih je začela odprta koda dobivati zagon. Veliko k temu prispeva pojav uporabnikom prijaznih distribucij Linux-a. Ena takih je Ubuntu (<http://www.ubuntu.org>), ki je ena najprijaznejših. Veliko pomeni tudi sprejem odprtih standardov, o katerih je bilo govora v prejšnji številki revije, in vedno hujša borba proti piratstvu.

Lepe želje za prihodnost

Kot zapisano se je odprtokodnost prenesla tudi na druga področja človekovega bivanja in ustvarjanja. Res pa je, poimenovanje izvira iz računalništva in je posledica želje nekaterih posameznikov in skupin po prosto/svobodno dostopni programski opremi. Zelo verjetno je tudi da je večina med nami vsaj enkrat uporabila odprtokoden program. Čeprav nekateri ne vidijo ravno nekega smisla v odprtokodnosti

in prostosti programske opreme je vedno več takih, ki verjamejo vanjo. Čeprav je ne razvijajo svetovne korporacije ampak ljudje kot sva jaz in ti, ki imajo seveda ustrezno znanje, se velikokrat izkaze za enakovredno veliokrat pa celo za boljšo, kot licenčna. Zato ji zaželimo veliko uspeha na njeni nadaljnji poti in ji pomagajmo s širjenjem vedenja in znanja o njej. Odprta koda ne grize. Ne bojte se je.

Tudi v Kiberpipi ne grizemo. Imamo veliko znanja o Odprtokodni programski opremi in ga z veseljem delimo z vami. V Kiberpipi si lahko ogledate tudi stalno razstavo Računalniškega muzeja. Za vas smo odprti vsak delovni dan od 10-22 ure.

Avtor: Alojzij Sinur